

احمد بهشتی

اندیشه‌های علوی در نامه‌های نهج‌البلاغه
نامه ۲۸ نهج‌البلاغه (قسمت سوم)

افضلیت، از دیدگاه طلاقا

فضائل بنی‌هاشم و رذایل بنی‌امیه

هیچ امتیازی بدون ملاک و ضابطه، قابل قبول نیست. خود ملاک و ضابطه هم نیاز به مبنای صحیح دارد. ملاکات و ضوابط جاهلی و متعصبانه، هیچ پوچ است و باید به دیوار زده شود. اما اگر ملاک و ضابطه‌ای مورد امضاي عقل سلیم و شرع قویم باشد، پذیرفته است.

ملاک‌های مورد قبول عقل و شرع، عبارتند از علم، تقاو، جهاد، انفاق، هجرت و پیشقدم بودن در راه قبول اسلام و دفاع از حق و حقیقت. اگر با این ترازووها، مسلمانان صدر اسلام را مورد سنجش قرار دهیم، باید کسی را گزینش کنیم که اعلم و اتقی باشد و در میدان جهاد، مقدم تر و در انفاق و هجرت، پیش‌گام‌تر باشد. ممکن است کسی یا کسانی در برخی از ملاک‌های فوق، نمره بالا بگیرند؛ ولی در مجموع، معدل بالایی کسب نکند. بنابراین باید آنها را افضل از جمیع امت پنداشت. چه بسا اگر لغزش‌های آنها را در کنار برخی از فضایل آنها به حساب آوریم، معدل بسیار پایینی به دست آوریم و مهر مردودی بر کارنامه آنها خورده شود.^۱

۱. خواجه نصیر طوسی مطاعن متعددی برای اثبات عدم امامت غیر علی علی‌الله برشمرده و آنها را از کرسی

بنی امیه خود از حزب ورشکسته طلقا هستند و شایسته این که در باره افضل با غیر افضل داوری کنند، نیستند. آنها تا قیام قیامت، داغ ننگ آزادشدنگی را بر پیشانی خود، احساس می کنند و می دانند که اگر رهبر پیروز اسلام در روز فتح مکه، آزادشان نمی کرد، خونشان هدر و جسدشان طعمه سگ ها و روحشان طعمه شعله های دوزخ بود؛ ولی به برکت خلق عظیم و سعه صدر رهبری، آزاد شدند تا در فضای عدل و رافت اسلامی نفس بکشند و اگر لایق باشند، به جبران گذشته زشت خود پردازند و پرونده سیاه خود را شستشو دهند و با توبه ای نصرح، از عذاب دوزخ، آزاد و رهسپار بهشت عنبر سر شست

شوند؛ ولی
هیهات که
قلب
زنگارگون،
صفا گیرد و
سینه پر از

هیچ امتیازی بدون ملاک و ضابطه، قابل قبول نیست. خود ملاک و ضابطه هم نیاز به مبنای صحیح دارد. ملاکات و ضوابط جاہلی و متعصبانه، هیچ و پوچ است و باید به دیوار زده شود. اما اگر ملاک و ضابطه ای مورد امضای عقل سليم و شرع قویم باشد، پذیرفته است.

کینه شفا یابد و سرگشته وادی حیرت به سوی خدا آید.

معاویه یک مستشار مکارتر از خود هم دارد که هر جا قافیه را تنگ می یابد، به او پناه می برد و از حیله های شیطانی او بهره ها می برد و توشه عذاب برمی دارد. این دو در عوام فربیی و قلب حقایق و زراندو دکردن رسوایی ها و فضایح حزبستان، بسیار با مهارت و دنائی عمل می کردند و از هیچ ترفندی دست نمی کشیدند.

نامه نگاری معاویه که با هم فکری عمروعاص برنامه ریزی می شد، با هدف به دست آوردن نکته هایی بود که بتوانند آنها را سوژه تبلیغاتی خود قرار دهند و از آن، برای تضعیف حکومت علوی - که همان حکومت اسلام ناب و حکومت پیامبر اعظم بود-

افضلیت ساقط کرده است. (نک: کشف المراد، مقصد پنجم، مسأله ششم).

بهره‌برداری کنند.

آنها می‌دانستند که با پاسخ کوینده و توفنده امام علی علیه السلام مواجه می‌شوند و چیزی جز رسوایی به دست نمی‌آورند ولی اگر سوزه تبلیغاتی نصیب‌شان می‌شد، از رسوایی و بی‌آبرویی باکی نداشتند.

ترفند و نیرنگِ دو حیله‌گر

دو عنصر جاه طلب و حیله‌باز، دست به دست یکدیگر، عزم خود را جزم کرده‌اند که اسلام ناب محمدی را با منزوی کردن امام علی علیه السلام به زانو درآورند و اسلام اموی را حاکم سازند و کاری را که جاهلیت شرک، در پی آن بود و شکست خورد، به صورتی دیگر عملی سازند.

اینان در نامه مکارانه خود، داستان افضلیت ابوبکر و عمر را مطرح کردن؛ تا احیاناً نکته‌ای در پاسخ امام علی علیه السلام بیابند که او افضلیت آنها را قبول ندارد و آنگاه بوق‌های تبلیغاتی خود را به کار اندازند و با بهره‌برداری از تعصبات عوامانه و تحریکات شیعیانه، آب را به نفع خود گل آلود سازند و با منزوی کردن امام علی علیه السلام -همان رهبر راستین امت و همان پرچمدار جهادگر در راه بسط برنامه‌های نبوت و رسالت- به اهداف شوم و اغراض شیطانی خود دست بیابند.

معاویه، خلیفه اول و دوم را افضل صحابة پیامبر و خلیفه سوم را به عنوان یکی از شهدای مظلوم معرفی کرده و برای هر کدام فضایل و کمالاتی برشمرده بود. غافل از این‌که جواب، پیش‌اپیش معلوم است و در دلیل او پاسخ، آشکار و ردیه، هویدا بود. امام علی علیه السلام در پاسخ او نوشت:

«وَرَأَعْتَدْتُ أَنْ أَفْضَلَ النَّاسِ فِي الْإِسْلَامِ فُلَانٌ وَفُلَانٌ، فَذَكَرْتُ أَمْرًا إِنْ تَمَّ اغْتَرَكَ كُلُّهُ وَإِنْ تَقْضَ لَمْ تَلْحَقَ ثَلَاثَةً وَمَا أَنْتَ وَالْفَاضِلُ وَالْمَفْضُولُ وَالسَّائِئُ وَالْمَسْوَسُ».»

«و پنداشتی که برترین مردم در اسلام، فلان و فلان‌اند. چیزی را به یاد آورده‌ای که اگر از هر جهت درست باشد، هیچ ارتباطی به تو ندارد و اگر نادرست باشد، به تو ضرر نمی‌زند. تو را با برتر و فروتر و سیاست‌مدار و ملت چه کار؟!»
شاعری می‌گوید:

از فضل پدر تو را چه حاصل
گیرم پدر تو بود فاضل

اگر فلان و فلان برترین اصحابند، چه

ربطی به معاویه دارد؟ نه معاویه از کمال آنها نفعی می‌برد و نه از نقصان آنها ضرری. آنها اموی نبودند و به فرض که اموی بودند، چه کم و زیادی به حال معاویه داشت؟ قرآن مجید می‌گوید:
«کُلُّ نَفِسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةً^۱»: «هر کس در گروی کردار خویش است»

معاویه و هر کس دیگر باید به کردار خود نگاه کند، نه اعمال نیک دیگران به نامه عمل ما منتقل دیگران به نامه عمل ما منتقل می‌شود و نه اعمال بد ما در پرونده دیگران به ثبت می‌رسد. اصولاً معاویه و معاویه‌صفتان در نظام رهبری اسلام و در امر بسیار مهم زعامت و امامت و امامت، چه کاره‌اند و چه نقشی می‌توانند داشته باشند؟ آنها یا باید به راه آیند و طوق اطاعت و تسلیم در برابر امامان عادل - بلکه معصوم - به گردن اندازند، یا باید علّم طغیان و فساد و فتنه برافرازند و به سزا اعمال شوم خود، در همین دنیا، و گرفته در عالم آخرت برسند.

معاویه و هر کس دیگر باید به کردار خود نگاه کند، نه اعمال نیک دیگران به نامه عمل ما منتقل می‌شود و نه اعمال بد ما در پرونده دیگران به ثبت می‌رسد. اصولاً معاویه و معاویه‌صفتان در نظام رهبری اسلام و در امر بسیار مهم زعامت و امامت، چه کاره‌اند و چه نقشی می‌توانند داشته باشند؟ آنها یا باید به راه آیند و طوق اطاعت و تسلیم در برابر امامان عادل - بلکه معصوم - به گردن اندازند، یا باید علّم طغیان و فساد و فتنه

۱. مددگر: ۳۸

برافرازند و به سزای اعمال شوم خود، در همین دنیا، وگرنه در عالم آخرت برسند. به آنها چه ربطی دارد که ترازوی سنجش فضیلت نصب کنند و درباره فاضل و مفضول به داوری نشینند و به آنها نمره و درجه بدهنند؟ این خود یعنی داعیه رهبری داشتن و به ناحق بر مستندی تکیه زدن که کمترین شرایط آن را ندارند. به آنها چه مربوط است که درباره رهبر و رعیت، اظهار نظر کنند و بگویند: چه کسی می‌تواند رهبر امت و پیشوای زمامدار ملت باشد؟!

اسلام دینی جامع و کامل است و برای امامت امت و زعامت و پرچم‌داری ملت، ضابطه و قاعده و معیار و ملاک دارد. امامت امت اسلامی نباید بازیچه معاویه‌ها و عمر و عاصی‌ها و شیاطین جنی و انسی گردد و نباید اجازه داد که اینان حاکم شوند و کرسی مقدس قضاوت و داوری را اشغال کنند و بوزیریه صفت بر پله‌های منبر پیامبر و جانشینان بر حقش به جست و خیز پردازند.

و نیز اگر عثمان به زعم معاویه و عمر و عاصی، مظلومانه شهید شده است، چه ربطی به معاویه دارد؟ مردم، عثمان را به عنوان کسی که از مسیر خلافت اسلامی منحرف شده است، به قتل رسانده‌اند. معاویه خود در آن‌چه موجب تحریک مردم شده و به ریخته شدن خون عثمان انجامیده، شریک است. او خود دزدی بود که فریاد «های دزد!» برآورده بود تا افکار مردم ساده‌دل را منحرف کند و حق و باطل را به هم آمیزد و اهداف شوم خود را تحقق بخشد.

ماجراهای تاریخ اسلام، بسیار عبرت آموز است. متأسفانه پس از گذشتן قرن‌های متتمادی هنوز هم برخی، به تاریخ، نگاه عبرت آموزانه نکرده‌اند و همچنان درباره معاویه به قضاوت صحیحی نرسیده‌اند.

طلقاء کیانند؟

ماجراهای تاریخ اسلام، بسیار عبرت‌آموز است. مستأسفانه پس از گذشتن قرن‌های متتمادی هنوز هم برخی، به تاریخ، نگاه عبرت‌آموزانه نکرده‌اند و همچنان درباره معاویه به قضایت صحیحی نرسیده‌اند.

در سال هشتم هجری، شهر مکه به تصرف حکومت اسلامی نبوی درآمد. در این فتح افتخارآمیز تاریخی، پیامبر اکرم ﷺ به همه آنهایی که با او به نبرد برخاسته بودند، فرمود: «بروید، همه‌تان را آزاد کردم». ابوسفیان یکی از آزادشدگان بود. بعدها به خاندان او «أبناء الطلاق» گفته می‌شد؛ یعنی فرزندان آزادشدگان. راستی این آزادشدگانی که خونشان در روز فتح مبارک مکه هدر بود و مشمول عفو و گذشت کریمانه رهبر بزرگ اسلام واقع شده‌اند، چه حقی دارند که با موالی خود سروسری کنند و خود را همتای آنها بشناسند و به لاف زنی و گراف‌گوبی پردازنند؟! امام علی علیه السلام در این باره فرمود:

«وَمَا لِلْطُّلُقَاءِ وَأَبْنَاءِ الطُّلُقَاءِ وَالثَّمَيْنِ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ وَتَرْتِيبَ ذَرَجَاتِهِمْ وَتَغْرِيفَ طَنَقَاتِهِمْ». «آزادشدگان و فرزندانشان را با تشخیص امتیازات مهاجران نخستین و ترتیب درجات و تعریف طبقات ایشان چه کار؟!».

ای مگس! عرصه سیمرغ نه جولانگه توست

عرض خود می‌بری و زحمت ما می‌داری

آنها بی که در صفت مهاجران نخستین قرار داشتند و برای دورماندن از تیررس ابوسفیان‌ها و ابوجهل‌ها فرار را بر قرار و هجرت را بر سکونت و اسلام را بر جاهلیت و حقیقت را بر باطل و توحید را بر شرک، برتری دادند، مقامی بس والا دارند. معاویه نه

جزء مهاجران نخستین است و نه در صف مهاجران بعد. خدای متعال فرمود:

وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ^۱.

«مهاجران و انصار نخستین که پیشی گرفته‌اند و آنها بی که به احسان و نیکی، تبعیت کرده‌اند همان‌ها بیند که خداوند متعال از ایشان خشنود گشته است».

معاویه و عمر و عاص در میدان مسابقه مهاجرت و نصرت و در میدان تبعیت نیکوکارانه و دنباله‌روی مخلصانه، هرگز قدم ننهاده و طرفی نبسته بودند. کاش این زادگان طلقاء و این یادگاران عاص و

راستی این آزادشدگانی که خونشان در روز فتح مباری مکه هدر بود و مشمول عفو و گذشت کریمانه رهبر بزرگ اسلام واقع شده‌اند، چه حقی دارند که با موالي خود سر و ستری کنند و خود را همتای آنها بشناسند و به لاف‌زنی و گزاف‌گویی بپردازند؟!

ابوسفیان به جای برافراشتن پرچم جاهلیت سفیانی و تحکیم پایه‌های شرک شیطانی به خود می‌آمدند و می‌کوشیدند که کارنامه سیاه خود را بشویند و با توبه نصوح، گذشته خود را جبران

کنند و مانع گسترش اسلام در دنیا می‌ستعد و آماده آن روز نشوند و اسلام راستین را به بن‌بست نکشند! بی جهت نیست که برخی از سیاست‌مداران مستکبر غربی گفته‌اند:

«باید مجسمه معاویه را در یکی از میادین مهم پاریس نصب کرد. اگر او نیود سپاه اسلام فرانسه را تسخیر می‌کرد».

۱. توبه: ۱۰۰.